

Decizie și Estimare în Prelucrarea Informației

Capitolul III. Elemente de Teoria Estimării

III.1 Introducere

Ce înseamnă “estimare”?

- ▶ Un emițător transmite un semnal $s_\Theta(t)$ care depinde de parametru **necunoscut** Θ
- ▶ Semnalul este afectat de zgomot, se recepționează

$$r(t) = s_\Theta(t) + \text{zgomot}$$

- ▶ Vrem să **găsim** valoarea parametrului Θ
  - ▶ pe baza eșantioanelor din semnalul recepționat, sau a întregului semnal
  - ▶ datele recepționate au zgomot $\Rightarrow$ parametrul este “estimat”
- ▶ Valoarea găsită este $\hat{\Theta}$, **estimatul** lui Θ
  - ▶ există întotdeauna eroare de estimare $\epsilon = \hat{\Theta} - \Theta$

Ce înseamnă “estimare”?

- ▶ Exemple:

- ▶ Amplitudinea unui semnal constant: $r(t) = A + \text{zgomot}$, trebuie estimat A
- ▶ Faza unui semnal sinusoidal: $r(t) = \cos(2\pi ft + \phi) + \text{zgomot}$, de estimat ϕ
- ▶ Exemple mai complicate:
  - ▶ De estimat/decis ce cuvânt este pronunțat într-un semnal vocal

- ▶ Fie următoarea problemă de estimare:

Se recepționează un semnal $r(t) = A + \text{zgomot}$, estimați-l pe A

- ▶ La detectie: se alege între **două valori cunoscute** ale A :

- ▶ de ex. A poate fi 0 sau 5 (ipotezele H_0 și H_1)

- ▶ La estimare: A poate fi oricât $\Rightarrow$ se alege între **o infinitate de opțiuni** ale A

- ▶ A poate fi orice valoare din $\mathbb{R}$, în general

- ▶ Detectie = Estimare **restrânsă** doar la un set discret de opțiuni
- ▶ Estimare = Detectie cu un număr **infiit de opțiuni** posibile
- ▶ Metodele statistice sunt similare
  - ▶ În practică, distincția între estimare și detectie nu este strictă
  - ▶ (de ex. când trebuie să alegem între 1000 de ipoteze, este “detectie” sau “estimare”?)

- ▶ Semnalul recepționat este $r(t) = s_{\Theta}(t) + zgomot$
  - ▶ este afectat de zgomot
  - ▶ depinde de parametrul necunoscut Θ
- ▶ Considerăm **N eșantioane** din $r(t)$, luate la momentele de timp t_i

$$\mathbf{r} = [r_1, r_2, \dots r_N]$$

- ▶ Eșantioanele depind de valoarea lui Θ

- ▶ Fiecare eșantion r_i este o variabilă aleatoare ce depinde de Θ (și de zgomot)
  - ▶ Fiecare eșantion are o distribuție care depinde de Θ

$$w_i(r_i|\Theta)$$

- ▶ Întregul vector de eșantioane $\mathbf{r}$ este o variabilă aleatoare N-dimensională ce depinde de Θ (și de zgomot)
  - ▶ Are o distribuție N-dimensională ce depinde de Θ
  - ▶ Egală cu produsul tuturor $w_i(r_i|\Theta)$

$$w(\mathbf{r}|\Theta) = w_1(r_1|\Theta) \cdot w_2(r_2|\Theta) \cdot \dots \cdot w_N(r_N|\Theta)$$

► Considerăm două tipuri de estimare:

1. **Estimare de plauzibilitate maximă** (Maximum Likelihood Estimation, MLE): În afară de r nu se cunoaște nimic despre Θ , decât cel mult vreun domeniu de existență (de ex. $\Theta > 0$)
2. **Estimare Bayesiană**: În afară de r se mai cunoaște o distribuție *a priori* $w(\Theta)$ a lui Θ , care indică ce valori ale lui Θ sunt mai probabile / mai puțin probabile

- caz mai general decât primul

II.2 Estimarea de plauzibilitate maximă (Maximum Likelihood)

- ▶ Dacă nu se cunoaște vreo distribuție *a priori* se folosește metoda estimării de plauzibilitate maximă (“Maximum Likelihood”, ML)
- ▶ Se definește **plauzibilitatea** unui valori Θ , dat fiind vectorul de observații $\mathbf{r}$:

$$L(\Theta|\mathbf{r}) = w(\Theta|\mathbf{r})$$

- ▶ $L(\Theta|\mathbf{r})$ reprezintă funcția de plauzibilitate
- ▶ “Plauzibilitatea unei valori Θ , date fiind măsurătorile $\mathbf{r} = \mathbf{r}_0$ este probabilitatea de a se fi generat $\mathbf{r}$ dacă valoarea parametrului ar fi fost Θ ”
- ▶ A se compara cu formula din Cap. 2, slide 20
  - ▶ e aceeași
  - ▶ aici “ghicim” pe Θ , acolo “ghiceam” pe H_i

Estimarea de plauzibilitate maximă (Maximum Likelihood, ML):

- ▶ Estimatul $\hat{\Theta}_{ML}$ este **valoarea care maximizează plauzibilitatea, dat fiind valorile observate r**
  - ▶ i.e. valoarea care maximizează $L(\Theta|r)$, adică maximizează $w(r|\Theta)$

$$\hat{\Theta}_{ML} = \arg \max_{\Theta} L(\Theta|r) = \arg \max_{\Theta} w(r|\Theta)$$

- ▶ Dacă Θ aparține doar unui anumit interval, se face maximizarea doar pe acel interval

► Notății matematice generale

- ▶ $\arg \max_x f(x)$ = “valoarea x care maximizează funcția $f(x)$ ”
- ▶ $\max_x f(x)$ = “valoarea maximă a funcției $f(x)$ ”

- ▶ Estimarea ML este foarte similară cu decizia ML!
- ▶ Criteriul de decizie ML:
  - ▶ “se alege ipoteza cu plauzibilitate mai mare”:

$$\frac{L(H_1|r)}{L(H_0|r)} = \frac{w(r|H_1)}{w(r|H_0)} \stackrel{H_1}{\gtrless} 1$$

- ▶ Estimare ML:
  - ▶ “se alege valoarea care maximizează plauzibilitatea”

$$\hat{\Theta}_{ML} = \arg \max_{\Theta} L(\Theta|r) = \arg \max_{\Theta} w(r|\Theta)$$

- ▶ Cum se rezolvă problema de maximizare?
  - ▶ adică cum se găsește estimatul $\hat{\Theta}_{ML}$ care maximizează $L(\Theta|\text{vec}r)$
- ▶ Maximul se găsește prin derivare și egalare cu 0

$$\frac{dL(\Theta|\mathbf{r})}{d\Theta} = 0$$

- ▶ Se poate aplica **logaritmul natural** asupra funcției $L(\Theta|\mathbf{r})$ înainte de derivare (funcția “log-likelihood”)

$$\frac{d \ln(L(\Theta|\mathbf{r}))}{d\Theta} = 0$$

Procedura de găsire a estimatului

Procedura de găsire a estimatului ML:

1. Se găsește expresia funcției

$$L(\Theta|\mathbf{r}) = w(\mathbf{r}|\Theta)$$

2. Se pune condiția ca derivata lui $L(\Theta|\mathbf{r})$ sau a lui $\ln(L(\Theta|\mathbf{r}))$ să fie 0

$$\frac{dL(\Theta)}{d\Theta} = 0, \text{ sau } \frac{d \ln(L(\Theta))}{d\Theta} = 0$$

3. Se rezolvă ecuația, se găsește valoarea $\hat{\Theta}_{ML}$

4. Se verifică că derivata a doua în punctul $\hat{\Theta}_{ML}$ este negativă, pentru a verifica că este un punct de maxim

- ▶ Întrucât derivata = 0 și pentru maxime și pentru minime
- ▶ uneori sărim peste această etapă

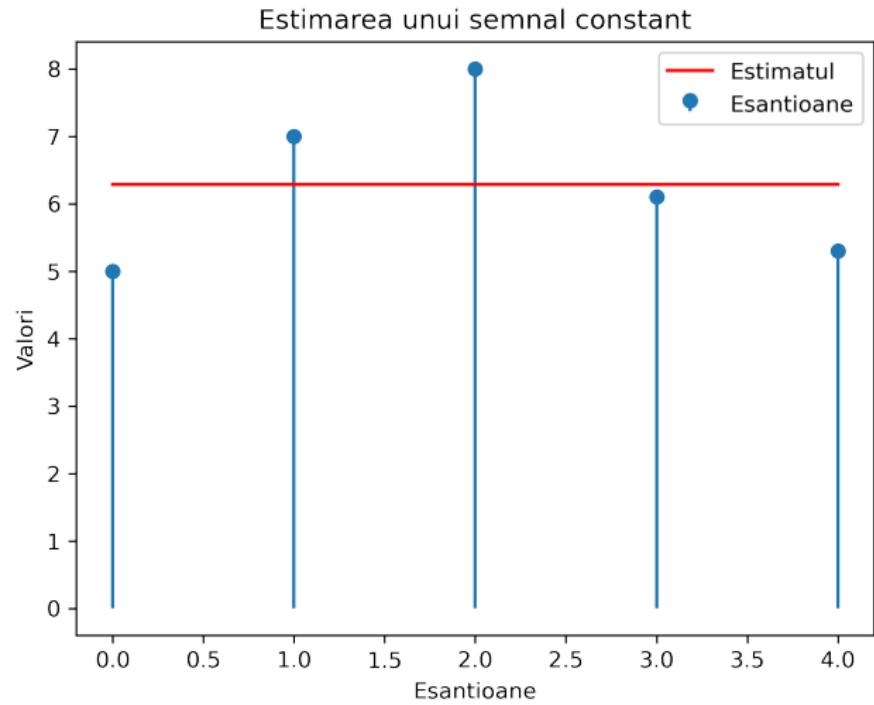
- ▶ Estimarea unui semnal constant în zgomot gaussian:

Găsiți estimatul Maximum Likelihood pentru un semnal de valoare constantă $s_0(t) = A$ din 5 măsurători afectate de zgomot

$r_i = A + \text{zgomot}$, cu valori egale cu [5, 7, 8, 6.1, 5.3]. Zgomotul este AWGN $\mathcal{N}(\mu = 0, \sigma^2)$.

- ▶ Soluție: la tablă
- ▶ Estimatul $\hat{A}_{ML}$ este chiar valoarea medie a eșantioanelor
  - ▶ (de loc surprinzător)

Simulare numerică

- ▶ Estimare = aproximare a unei curbe
  - ▶ se găsește cea mai bună potrivire a lui $s_\Theta(t)$ pri datele $\mathbf{r}$
- ▶ Din exemplul grafic anterior:
  - ▶ avem un set de date $\mathbf{r}$
  - ▶ se cunoaște forma semnalului = o dreaptă orizontală (A constant)
  - ▶ se aproximează în mod optim dreapta prin setul de date

Semnal oarecare în AWGN

- ▶ Fie semnalul original $s_\Theta(t)$
- ▶ Zgomotul este AWGN $\mathcal{N}(\mu = 0, \sigma^2)$
- ▶ Eșantioanele r_i sunt luate la momentele t_i
- ▶ Eșantioanele r_i au distribuție normală, cu media $\mu = s_\Theta(t_i)$ și varianța σ^2
- ▶ Funcția de plauzibilitate globală = produsul plauzibilităților fiecărui eșantion r_i

$$\begin{aligned}L(\Theta | \mathbf{r}) = w(\mathbf{r} | \Theta) &= \prod_{i=1}^N \frac{1}{\sigma \sqrt{2\pi}} e^{-\frac{(r_i - s_\Theta(t_i))^2}{2\sigma^2}} \\&= \left(\frac{1}{\sigma \sqrt{2\pi}} \right)^N e^{-\frac{\sum (r_i - s_\Theta(t_i))^2}{2\sigma^2}}\end{aligned}$$

- Logaritmul plauzibilității ("log-likelihood") este

$$\ln(L(\Theta|\mathbf{r})) = \underbrace{\ln\left(\frac{1}{\sigma\sqrt{2\pi}}\right)}_{constant} - \frac{\sum(r_i - s_\Theta(t_i))^2}{2\sigma^2}$$

Semnal oarecare în AWGN

- Maximul funcției = minimul exponentului

$$\hat{\Theta}_{ML} = \arg \max_{\Theta} L(\Theta | \mathbf{r}) = \arg \min \sum (r_i - s_{\Theta}(t_i))^2$$

- Termenul $\sum (r_i - s_{\Theta}(t_i))^2$ este **distanța $d(\mathbf{r}, s_{\Theta})$ la pătrat**

$$d(\mathbf{r}, s_{\Theta}) = \sqrt{\sum (r_i - s_{\Theta}(t_i))^2}$$

$$(d(\mathbf{r}, s_{\Theta}))^2 = \sum (r_i - s_{\Theta}(t_i))^2$$

- ▶ Estimarea ML se poate scrie sub forma:

$$\hat{\Theta}_{ML} = \arg \max_{\Theta} L(\Theta | \mathbf{r}) = \arg \min_{\Theta} d(\mathbf{r}, \mathbf{s}_{\Theta})^2$$

- ▶ Estimatul de plauzibilitate maximă (ML) $\hat{\Theta}_{ML}$ = valoarea care face $s_{\Theta}(t_i)$ **cel mai apropiat de vectorul recepționat r**
  - ▶ mai aproape = potrivire mai bună = mai probabil
  - ▶ cel mai aproape = cea mai bună potrivire = cel mai probabil = plauzibilitate maximă

- ▶ Estimare ML în zgomot gaussian = **minimizarea distanței**
- ▶ Aveam aceeași interpretare și la decizia ML!
  - ▶ dar la decizie alegeam minimul din 2 opțiuni
  - ▶ aici alegem minimul dintre toate opțiunile posibile
- ▶ Relația e valabilă pentru orice fel de spații vectoriale
  - ▶ vectori cu N elemente, semnale continue, etc
  - ▶ doar se înlocuiește definiția distanței Euclidiene

Procedura pentru estimarea tip ML în zgomot AWGN:

1. Se scrie expresia pentru pătratul distanței:

$$D = (d(\mathbf{r}, s_\Theta))^2 = \sum (r_i - s_\Theta(t_i))^2$$

2. Vrem minimul, deci egalem derivata cu 0:

$$\frac{dD}{d\Theta} = \sum 2(r_i - s_\Theta(t_i))(-\frac{ds_\Theta(t_i)}{d\Theta}) = 0$$

3. Se rezolvă și obținem valoarea $\hat{\Theta}_{ML}$

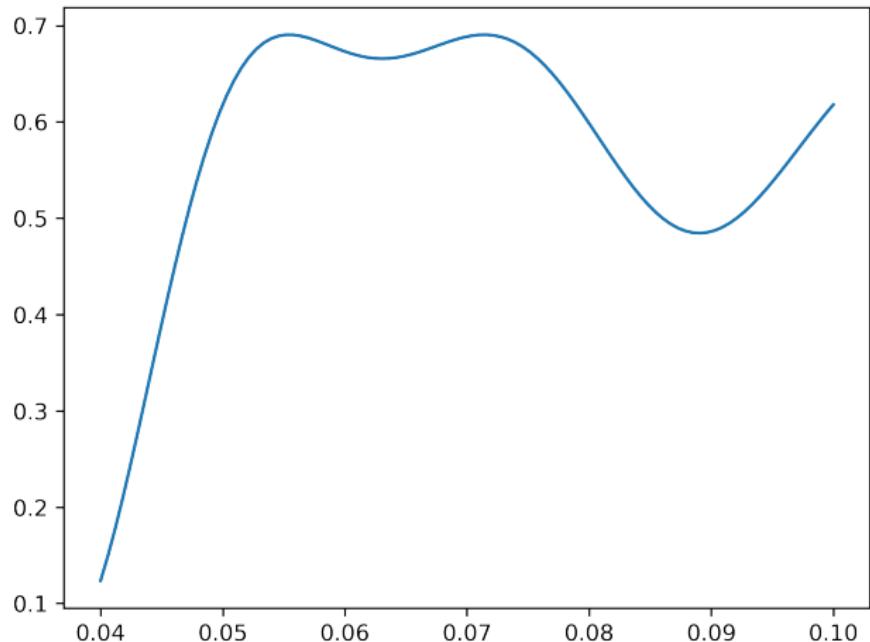
4. Se verifică că derivata a doua în punctul $\hat{\Theta}_{ML}$ este pozitivă, pentru a se verifica că punctul este un minim

- ▶ uneori sărim peste această etapă

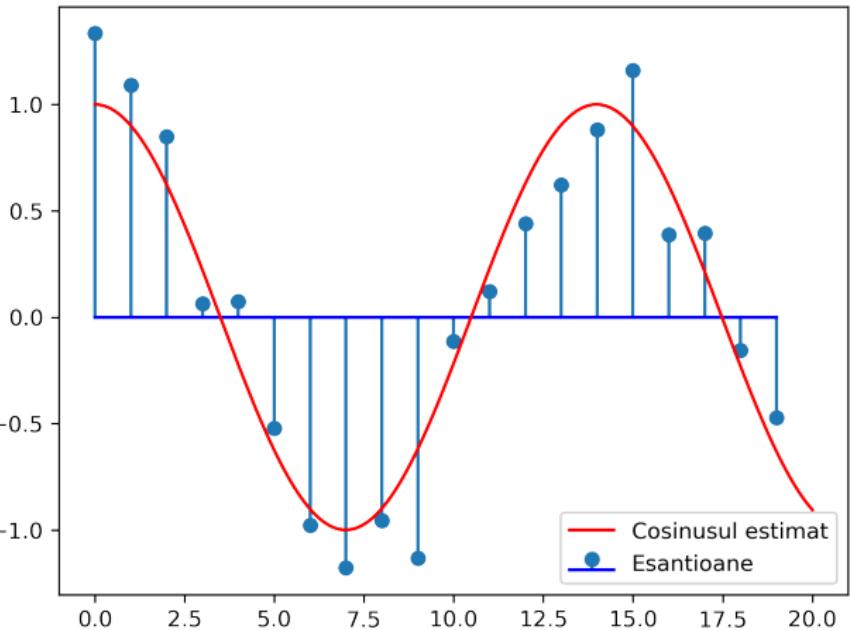
Estimarea frecvenței f a unui semnal sinusoidal

- ▶ Găsiți estimatul Maximum Likelihood pentru frecvența f a unui semnal $s_{\Theta}(t) = \cos(2\pi ft_i)$, din 10 măsurători afectate de zgomot $r_i = \cos(2\pi ft_i) + \text{zgomot}$ de valori [...]. Zgomotul este AWGN $\mathcal{N}(\mu = 0, \sigma^2)$. Momentele de eșantionare sunt $t_i = [0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]$
- ▶ Soluție: la tablă

Funcția de plauzibilitate este

Frecvența originală = 0.070000, estimatul = 0.071515

- ▶ Estimarea ML se poate folosi și pentru a estima parametrii unor distribuții
- ▶ Avem un set de valori r_i , pe care le modelăm ca fiind eșantioane dintr-o distribuție. Cum găsim parametrii acelei distribuții?
- ▶ Momentan, considerăm un singur parametru necunoscut

Estimarea parametrilor distribuției normale

- ▶ Presupunem că r_i sunt eșantioane dintr-o distribuție normală $\mathcal{N}(\mu, \sigma^2)$
- ▶ Distribuția are doi parametri: media μ și deviația standard σ
- ▶ Estimarea lui μ :

Este identică cu estimarea unui semnal constant în zgomot gaussian cu media 0:

$$\hat{\mu}_{ML} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N r_i$$

- ▶ Estimarea lui σ^2 :

Nu se poate formula ca estimarea unui semnal afectat, prin adunare, de zgomot gaussian, dar cu toate acestea se poate utiliza în continuare metoda ML:

$$\hat{\sigma}_{ML} = \arg \max_{\sigma} w(\mathbf{r}|\sigma)$$

Estimarea parametrilor distribuției normale

$$\begin{aligned}\hat{\sigma}_{ML} &= \arg \max_{\sigma} w(\mathbf{r}|\sigma) \\ &= \arg \max_{\sigma} \left(\frac{1}{\sigma \sqrt{2\pi}} \right)^N e^{-\frac{\sum(r_i - \mu)^2}{2\sigma^2}} \quad (\text{aplicăm } \ln()) \\ &= \arg \max_{\sigma} \left(-N \ln(\sigma \sqrt{2\pi}) - \frac{\sum(r_i - \mu)^2}{2\sigma^2} \right)\end{aligned}$$

Derivăm și egalăm cu 0 pentru a obține minimul:

$$\begin{aligned}-N \frac{1}{\sigma \sqrt{2\pi}} \sqrt{2\pi} - \frac{\sum(r_i - \mu)^2}{2} (-2)\sigma^{-3} &= 0 \\ -\frac{N}{\sigma} + \frac{\sum(r_i - \mu)^2}{\sigma^3} &= 0 \\ \sigma^2 &= \frac{\sum(r_i - \mu)^2}{N}\end{aligned}$$

- ▶ Estimarea parametrilor unei distribuții normale e similară cu definițiile mediei și varianței:

$$\hat{\mu}_{ML} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N r_i$$
$$\hat{\sigma}_{ML} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N (r_i - \hat{\mu})^2}{N}}$$

- ▶ Notă: estimarea lui σ_{ML} necesită valoarea lui μ
  - ▶ Dacă μ este cunoscut, totul e în regulă
  - ▶ Dacă μ este necunoscut, se poate folosi $\hat{\mu}_{ML}$, dar atunci estimăm pe baza unei alte estimări, ceea ce e problematic (estimatorul este deplasat, vom vedea)

Estimarea parametrilor distribuției uniforme

- ▶ Presupunem că r_i sunt eșantioane dintr-o distribuție uniformă $\mathcal{U}[a, b]$
- ▶ Distribuția are doi parametri: limitele a și b
- ▶ Estimarea lui a și b :

$$\hat{a}_{ML} = \arg \max_a w(\mathbf{r}|a)$$

$$\hat{b}_{ML} = \arg \max_b w(\mathbf{r}|b)$$

Prin raționament:

$$\hat{a}_{ML} = \min(r_i)$$

$$\hat{b}_{ML} = \max(r_i)$$

- ▶ Intervalul trebuie să cuprindă toate valorile (altfel, probabilitatea ar fi 0), dar nu trebuie să fie mai mare decât strict necesar (altfel, probabilitatea ar fi mai mică)

- ▶ Dacă semnalul depinde de mai mulți parametri?
  - ▶ de ex. amplitudinea, frecvența și faza inițială a unui cosinus:

$$s(t) = A \cos(2\pi ft + \phi)$$

- ▶ Se va considera Θ ca fiind un vector:

$$\Theta = [\Theta_1, \Theta_2, \dots, \Theta_M]$$

- ▶ e.g. $\Theta = [\Theta_1, \Theta_2, \Theta_3] = [A, f, \phi]$

- ▶ Se rezolvă cu aceeași procedură, dar în loc de o singură derivată vom avea M deriveate
- ▶ Se rezolvă sistemul:

$$\begin{cases} \frac{\partial L}{\partial \Theta_1} = 0 \\ \frac{\partial L}{\partial \Theta_2} = 0 \\ \dots \\ \frac{\partial L}{\partial \Theta_M} = 0 \end{cases}$$

- ▶ uneori este dificil/imposibil

Coborâre după gradient (Gradient Descent)

- ▶ Cum se estimează parametrii Θ în cazuri complicate?
  - ▶ În aplicații reale, unde pot fi foarte mulți parametri (Θ este vector)
- ▶ De obicei nu se pot găsi valorile optime prin formule directe
- ▶ Se îmbunătățesc valorile în mod iterativ cu algoritmi tip **coborâre după gradient** (Gradient Descent)
- ▶ Gradient Descent este o metodă generală de găsire a minimului (sau a maximului) unei funcții

Coborâre după gradient (Gradient Descent)

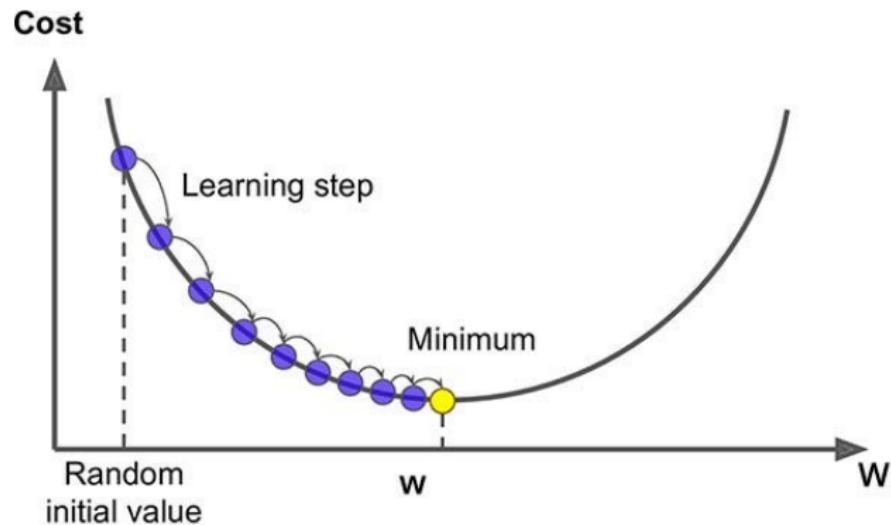

Figure 1: Coborâre după gradient¹

¹Imagine: Quick Guide to Gradient Descent and Its Variants, Sahdev Kansal, Towards Data Science, 2020

Coborâre după gradient (Gradient Descent)

1. Se initializează parametrii cu valori aleatoare $\Theta^{(0)}$
2. Repetă la fiecare iterație k :
  - 2.1 Se calculează funcția $L(\Theta^{(k)} | \mathbf{r})$
  - 2.2 Se calculează derivatele $\frac{\partial L}{\partial \Theta_i^{(k)}}$ pentru toți Θ_i ("Gradient")
  - 2.3 Se actualizează toate valorile Θ_i prin scăderea derivatei ("Descent"):

$$\Theta_i^{(k+1)} = \Theta_i^{(k)} - \mu \frac{\partial L}{\partial \Theta_i^{(k)}}$$

► sau, sub formă vectorială:

$$\Theta^{(k+1)} = \Theta^k - \mu \frac{\partial L}{\partial \Theta^{(k)}}$$

3. Până la îndeplinirea unui criteriu de terminare (de ex. parametrii nu se mai modifică mult)

Coborâre după gradient (Gradient Descent)

- ▶ În fiecare punct, derivata ne spune în ce direcție să mergem
- ▶ Pentru găsirea minimului unei funcții, se scade derivata (coborâre după gradient)

$$\Theta^{(k+1)} = \Theta^{(k)} - \mu \frac{\partial L}{\partial \Theta^{(k)}}$$

- ▶ Pentru găsirea maximului unei funcții, se adună derivata (urcare după gradient)

$$\Theta^{(k+1)} = \Theta^{(k)} + \mu \frac{\partial L}{\partial \Theta^{(k)}}$$

- ▶ Parametrul μ se numește **rată de învățare** (learning rate) și se alege empiric, la o valoare mică
- ▶ GD depinde de valoarea inițială, și poate ajunge la minimul local, nu global
- ▶ Alte explicații la tablă
- ▶ Exemplu practic: regresia logistică cu valori 2D

- ▶ Cel mai proeminent exemplu: **Rețele Neurale Artificiale** (a.k.a. “Rețele Neurale”, “Deep Learning”, etc.)
  - ▶ Pot fi văzute ca un exemplu de estimare ML
  - ▶ Se utilizează algoritmul *Gradient Descent* pentru găsirea parametrilor
  - ▶ Aplicații de vârf: recunoașterea de imagini, automated driving etc.
- ▶ Mai multe informații despre rețele neurale / machine learning:
  - ▶ căutați cursuri sau cărți online
  - ▶ IASI AI Meetup

- ▶ Cum caracterizăm calitatea unui estimator?
- ▶ Un estimator $\hat{\Theta}$ este **o variabilă aleatoare**
  - ▶ poate avea diverse valori, pentru că se calculează pe baza eșantioanelor recepționate, care depind de zgomot
  - ▶ exemplu: se repetă aceeași estimare pe calculatoare diferite => valori estimate ușor diferite
- ▶ Fiind o variabilă aleatoare, se pot defini:
  - ▶ valoarea medie a estimatorului: $E \{ \hat{\Theta} \}$
  - ▶ varianța estimatorului: $E \{ (\hat{\Theta} - E \{ \hat{\Theta} \})^2 \}$

Deplasarea și varianța estimatorilor

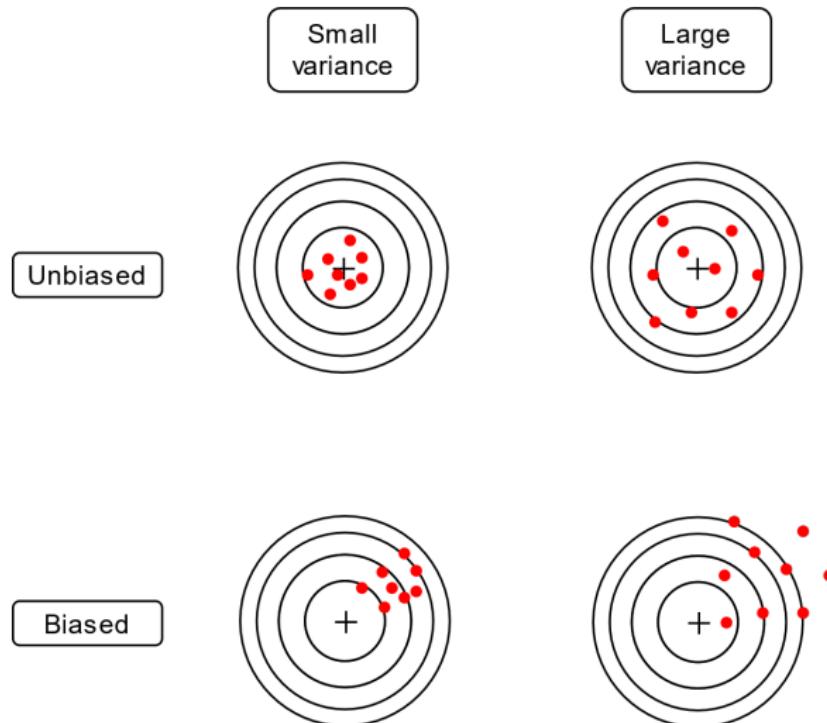

Figure 2: Deplasarea și varianța estimatorilor

- **Deplasarea** ("bias") unui estimator = diferența dintre valoarea medie a estimatorului și valoarea adevărată Θ

$$\text{Deplasare} = E\{\hat{\Theta}\} - \Theta$$

- Estimator **nedeplasat** = valoarea medie a estimatorului este egală cu valoarea adevărată a parametrului Θ

$$E\{\hat{\Theta}\} = \Theta$$

- Estimator **deplasat** = valoarea medie a estimatorului diferă de valoarea adevărată a parametrului Θ

- diferența $E\{\hat{\Theta}\} - \Theta$ este **deplasarea** estimatorului

Deplasarea unui estimator

- ▶ Exemplu: semnal constant A , zgomot Gaussian (cu media 0), estimatorul de plauzibilitate maximă este $\hat{A}_{ML} = \frac{1}{N} \sum_i r_i$

- ▶ Atunci:

$$\begin{aligned} E\left\{\hat{A}_{ML}\right\} &= \frac{1}{N} E\left\{\sum_i r_i\right\} \\ &= \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N E\{r_i\} \\ &= \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N E\{A + \text{zgomot}\} \\ &= \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N A \\ &= A \end{aligned}$$

- ▶ Acest estimator este nedeplasat

Deplasarea unui estimator

- Exemplu: estimatorul varianței unei distribuții normale, când se folosește media estimată $\hat{\mu}_{ML}$:

$$\hat{\sigma}_{ML}^2 = \frac{\sum_{i=1}^N (r_i - \hat{\mu}_{ML})^2}{N}$$

- Acet estimator este **deplasat**:

$$\begin{aligned} E\left\{\hat{\sigma}_{ML}^2\right\} &= E\left\{\frac{\sum_{i=1}^N (r_i - \hat{\mu}_{ML})^2}{N}\right\} \\ &= \dots \\ &= \frac{N-1}{N} \sigma^2 \end{aligned}$$

unde σ^2 este varianța reală a distribuției

- Demonstrație: Wikipedia sau “Maximum Likelihood Estimator for Variance is Biased: Proof”, Dawen Liang, Carnegie Mellon University

- ▶ Estimatorul ML al varianței este deplasat, și **subestimează** varianța reală a distribuției cu un factor $(N-1)/N$
- ▶ Pentru a obține un estimator nedeplasat al varianței, se folosește formula:

$$\hat{\sigma}_{ML}^2 = \frac{1}{N-1} \sum_{i=1}^N (r_i - \hat{\mu}_{ML})^2$$

- ▶ Diferența: se împarte la $N - 1$ în loc de N
- ▶ Justificare intuitivă: discuție la tablă, cazul cu 2 puncte; media este la mijloc; varianța e minimizată, deci subestimează varianța reală

- ▶ **Varianța** unui estimator măsoară “abaterile” estimatorului în jurul valorii medii
  - ▶ aceasta e definiția varianței σ^2 în general
- ▶ Dacă un estimator are **varianță** mare, valoarea estimată poate fi departe de cea reală, chiar dacă estimatorul este nedeplasat
- ▶ De obicei se preferă estimatori cu **varianță mică**, tolerându-se o eventuală mică deplasare

II.3 Estimare Bayesiană

- ▶ **Estimarea Bayesiană** ia în calcul termeni suplimentari pe lângă $w(\mathbf{r}|\Theta)$:
  - ▶ o distribuție *a priori* $w(\Theta)$
  - ▶ optional, o funcție de cost
- ▶ Se obține echivalentul din estimare pentru criteriile de decizie MPE și MR

- ▶ Conceptual, estimarea Bayesiană constă în doi pași:
  1. Găsirea distribuției **posteroare** $w(\Theta|r)$
  2. Estimarea unei valori din această distribuție, pe baza unei **funcții de cost**

- ▶ Se definește **distribuția a posteriori** a lui Θ , date fiind observațiile $\mathbf{r}$, folosind **regula lui Bayes**:

$$w(\Theta|\mathbf{r}) = \frac{w(\mathbf{r}|\Theta) \cdot w(\Theta)}{w(\mathbf{r})}$$

- ▶ Termenii:
  - ▶ Θ este parametrul necunoscut
  - ▶ $\mathbf{r}$ este vectorul de observații
  - ▶ $w(\Theta|\mathbf{r})$ este probabilitatea ca parametrul să aibă valoarea Θ , dat fiind vectorul de observații $\mathbf{r}$;
  - ▶ $w(\mathbf{r}|\Theta)$ este funcția de plauzibilitate
  - ▶ $w(\Theta)$ este distribuția **a priori** a lui Θ
  - ▶ $w(\mathbf{r})$ este o constantă (distribuția **a priori** a lui $\mathbf{r}$); singurul său rol este să normalizeze expresia, astfel încât integrala lui $w(\Theta|\mathbf{r})$ să fie 1, așa cum stă bine unei distribuții de probabilitate

Comentarii:

- ▶ La estimarea ML, avem doar termenul $w(\mathbf{r}|\Theta)$. Acesta este o funcție de Θ , dar nu e chiar distribuția de probabilitate lui Θ . E doar o mărime pe care vrem să o maximizăm.
- ▶ Estimarea Bayesiană folosește însă chiar distribuția de probabilitate a lui Θ , $w(\Theta|\mathbf{r})$, calculată cu regula lui Bayes, care ne spune riguros șansele ca Θ să aibă o anumită valoare sau alta.

- ▶ Relația precedentă arată că, în general, estimarea lui Θ depinde de două lucruri:
  1. De vectorul observațiilor r , prin termenul $w(r|\Theta)$
  2. De informația "a priori" avută despre Θ , prin termenul $w(\Theta)$
  - ▶ (numitorul $w(r)$ se presupune constant și are doar rol de normalizare)
- ▶ Distribuția a priori $w(\Theta)$ reflectă cunoștințele noastre anterioare despre parametrul Θ , înainte de a avea observațiile r .
- ▶ Distribuția a posteriori $w(\Theta|r)$ reflectă cunoștințele noastre după ce avem și observațiile r .
- ▶ Numele este "estimare Bayesiană"
  - ▶ Thomas Bayes = matematician englez, a descoperit regula cu acest nume
  - ▶ Notiunile bazate pe regula lui Bayes poartă deseori numele de "Bayesiene"

- ▶ Presupunem că se știe de dinainte o distribuție a lui Θ , $w(\Theta)$
  - ▶ adică, știm de dinainte care e probabilitatea de a fi a anume valoare sau alta, sau un anume interval interzis etc.
  - ▶ se numește distribuția *a priori*, adică “de dinainte de a avea observațiile”
- ▶ Care este efectul ei? Estimarea va fi “trasă” puțin înspre valorile preferate de distribuția *a priori*
  - ▶ de exemplu, dacă distribuția *a priori* este concentrată în jurul unei valori, estimarea va fi mai probabil să cadă în jurul acelei valori
- ▶ Dacă nu avem informații *a priori*, putem folosi o distribuție uniformă, adică $w(\Theta) = \text{constant}$

- ▶ Cunoaștem distribuția *a posteriori* $w(\Theta|\mathbf{r})$. Care este valoarea estimată?
- ▶ Se poate alege valoarea care are probabilitate maximă
- ▶ Estimatorul **Maximum A Posteriori (MAP)** este

$$\hat{\Theta}_{MAP} = \arg \max_{\Theta} w(\Theta|\mathbf{r}) = \arg \max_{\Theta} w(\mathbf{r}|\Theta) \cdot w(\Theta)$$

- ▶ Estimatorul MAP alege acea valoare Θ unde distribuția *a posteriori* $w(\Theta|\mathbf{r})$ este maximă
- ▶ Estimatorul MAP maximizează **produsul** dintre plauzibilitate și **distribuția *a priori*** $w(\Theta)$

Estimatorul MAP

Exemplu: Imagine

- ▶ Estimatorul ML:

$$\arg \max w(\mathbf{r}|\Theta)$$

- ▶ Estimatorul MAP:

$$\arg \max w(\mathbf{r}|\Theta) \cdot w(\Theta)$$

- ▶ Estimatorul ML este un caz particular de MAP pentru $w(\Theta)$ constant

- ▶ $w(\Theta) = \text{constant}$ înseamnă că toate valorile lui Θ sunt *a priori* echiprobabile
- ▶ i.e. nu avem extra informații despre valoarea lui Θ

- ▶ Criteriul probabilității minime de eroare: $\frac{w(r|H_1)}{w(r|H_0)} \stackrel{H_1}{\underset{H_0}{\gtrless}} \frac{P(H_0)}{P(H_1)}$
- ▶ Se poate re scrie ca $w(r|H_1) \cdot P(H_1) \stackrel{H_1}{\underset{H_0}{\gtrless}} w(r|H_0)P(H_0)$
  - ▶ adică se alege ipoteza pentru care $w(r|H_i) \cdot P(H_i)$ este mai mare
- ▶ **Criteriul de decizie MPE:** se alege ipoteza care maximizează $w(r|H_i) \cdot P(H_i)$
  - ▶ dintre cele două ipoteze H_0, H_1
- ▶ **Estimarea MAP:** se alege valoarea care maximizează $w(\mathbf{r}|\Theta) \cdot w(\Theta)$
  - ▶ dintre toate valorile posibile pentru Θ
- ▶ Același principiu!

- ▶ Vrem să găsim un echivalent și pentru criteriul MR
- ▶ Avem nevoie de un echivalent pentru costurile C_{ij}
- ▶ **Eroarea de estimare** = diferența între estimatul $\hat{\Theta}$ și valoarea reală Θ

$$\epsilon = \hat{\Theta} - \Theta$$

- ▶ **Funcția de cost** $C(\epsilon) =$ atribuie un cost pentru fiecare eroare de estimare posibilă
  - ▶ când $\epsilon = 0$, costul $C(0) = 0$
  - ▶ erori ϵ mici au costuri mici
  - ▶ erori ϵ mari au costuri mari

Functia de cost

- ▶ Funcții de cost uzuale:

- ▶ Pătratică:

$$C(\epsilon) = \epsilon^2 = (\hat{\Theta} - \Theta)^2$$

- ▶ Uniformă:

$$C(\epsilon) = \begin{cases} 0, & \text{if } |\epsilon| = |\hat{\Theta} - \Theta| \leq E \\ 1, & \text{if } |\epsilon| = |\hat{\Theta} - \Theta| > E \end{cases}$$

- ▶ Liniară:

$$C(\epsilon) = |\epsilon| = |\hat{\Theta} - \Theta|$$

- ▶ De desenat la tablă

- ▶ Funcția de cost $C(\epsilon)$ reprezintă echivalentul costurilor C_{ij} de la detectie
  - ▶ la detectie aveam doar 4 valori: C_{00} , C_{01} , C_{10} , C_{11}
  - ▶ aici avem un cost pentru fiecare eroare posibilă ϵ
- ▶ Funcția de cost dictează ce valoarea alegem din distribuția $w(\Theta|r)$

Importanța funcției de cost

- ▶ Fie distribuția a posteriori următoare:

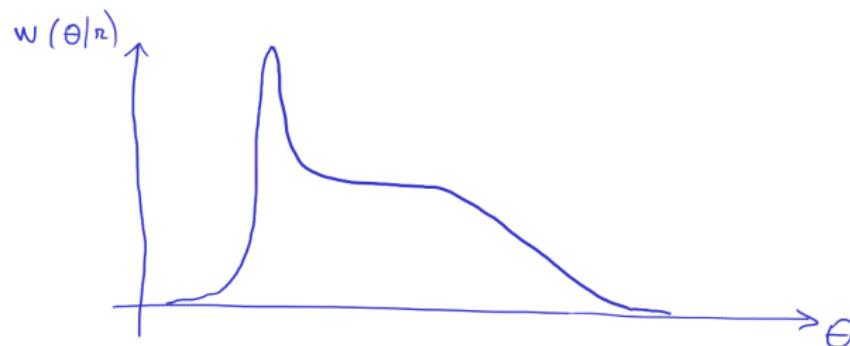

Figure 3: Asymmetrical posterior distribution

- ▶ Care este estimatorul MAP?
- ▶ Dar dacă avem funcția de cost următoare:
  - ▶ dacă estimarea $\hat{\Theta}$ este $<$ valoarea reală Θ , te costă 1000 dolari
  - ▶ dacă estimarea $\hat{\Theta}$ este $>$ valoarea reală Θ , platești 1 dolar
  - ▶ schimbăm valoarea estimată ? :)

- ▶ Funcția de cost este cea care impune alegerea unei anume valori estimate $\hat{\Theta}$ de pe distribuția valorilor posibile
- ▶ Valoarea cea mai probabilă nu este întotdeauna cea mai bună!
- ▶ Valoarea cea mai bună este cea care minimizează costul (adică, valoarea medie ("expected value") a costului, întrucât acesta poate fi unoieri mai mic, alteori mai mare)

- ▶ Distribuția *a posteriori* $w(\Theta|\mathbf{r})$ dă probabilitatea fiecărei valori Θ de a fi cea corectă
- ▶ Alegerea unui estimat $\hat{\Theta}$ implică o anume eroare ϵ
- ▶ Eroarea de estimare are un anumit cost $C(\epsilon) = C(\hat{\Theta} - \Theta)$
- ▶ **Riscul** = costul mediu în raport cu toate valorile posibile ale Θ = integrala din $C(\epsilon) \times$ probabilitatea:

$$R = \int_{-\infty}^{\infty} C(\hat{\Theta} - \Theta) w(\Theta|\mathbf{r}) d\Theta$$

- ▶ Alegem valoarea $\hat{\Theta}$ care **minimizează costul mediu** R

$$\hat{\Theta} = \arg \min_{\hat{\Theta}} \int_{-\infty}^{\infty} C(\hat{\Theta} - \Theta) w(\Theta | \mathbf{r}) d\Theta$$

- ▶ O obținem înlocuind $C(\epsilon) = C(\hat{\Theta} - \Theta)$ cu definiția sa, și derivând după $\hat{\Theta}$
  - ▶ Atenție: se derivează după $\hat{\Theta}$, nu Θ !

Estimatorul EPMM (eroare pătratică medie minimă)

- ▶ Când funcția de cost este pătratică $C(\epsilon) = \epsilon^2 = (\hat{\Theta} - \Theta)^2$

$$R = \int_{-\infty}^{\infty} (\hat{\Theta} - \Theta)^2 w(\Theta | \mathbf{r}) d\Theta$$

- ▶ Vrem $\hat{\Theta}$ care minimizează R , deci derivăm

$$\frac{dR}{d\hat{\Theta}} = 2 \int_{-\infty}^{\infty} (\hat{\Theta} - \Theta) w(\Theta | \mathbf{r}) d\Theta = 0$$

- ▶ Echivalent cu

$$\underbrace{\hat{\Theta} \int_{-\infty}^{\infty} w(\Theta | \mathbf{r}) d\Theta}_{1} = \int_{-\infty}^{\infty} \Theta w(\Theta | \mathbf{r}) d\Theta$$

- ▶ Estimatorul de eroare pătratică medie minimă (EPMM)
("Minimum Mean Squared Error, MMSE"):

$$\hat{\Theta}_{EPMM} = \int_{-\infty}^{\infty} \Theta \cdot w(\Theta | \mathbf{r}) d\Theta$$

- ▶ **Estimatorul EPMM:** estimatorul $\hat{\Theta}$ este **valoarea medie** a distribuției *a posteriori* $w(\Theta|\mathbf{r})$

$$\hat{\Theta}_{EPMM} = \int_{-\infty}^{\infty} \Theta \cdot w(\Theta|\mathbf{r}) d\Theta$$

- ▶ EPMM = “Eroare Pătratică Medie Minimă”
  - ▶ valoarea medie = sumă (integrală) din fiecare Θ ori probabilitatea sa $w(\Theta|\mathbf{r})$
- ▶ Estimatprul EPMM se obține din distribuția *a posteriori* $w(\Theta|\mathbf{r})$, considerând funcția de cost pătratică

- Dacă funcția de cost este uniformă

$$C(\epsilon) = \begin{cases} 0, & \text{if } |\epsilon| = |\hat{\Theta} - \Theta| \leq E \\ 1, & \text{if } |\epsilon| = |\hat{\Theta} - \Theta| > E \end{cases}$$

- Stim că $\Theta = \hat{\Theta} - \epsilon$
- Se obține

$$R = \int_{-\infty}^{\hat{\Theta}-E} w(\Theta|\mathbf{r})d\Theta + \int_{\hat{\Theta}+E}^{\infty} w(\Theta|\mathbf{r})d\Theta$$

$$R = 1 - \int_{\hat{\Theta}-E}^{\hat{\Theta}+E} w(\Theta|\mathbf{r})d\Theta$$

- ▶ Pentru minimizarea R , trebuie să maximizăm $\int_{\hat{\Theta}-E}^{\hat{\Theta}+E} w(\Theta|\mathbf{r})d\Theta$, integrala din jurul punctului $\hat{\Theta}$
- ▶ Pentru E foarte mic, funcția $w(\Theta|\mathbf{r})$ este aproximativ constantă, deci se va alege punctul unde funcția este maximă
- ▶ **Estimatorul Maximum A Posteriori (MAP)** = valoarea $\hat{\Theta}$ care maximizează $w(\Theta|\mathbf{r})$

$$\hat{\Theta}_{MAP} = \arg \max_{\Theta} w(\Theta|\mathbf{r}) = \arg \max_{\Theta} \Theta w(\mathbf{r}|\Theta) \cdot w(\Theta)$$

- ▶ Estimatorul MAP: $\hat{\Theta} = \text{valoarea care maximizează distribuția } a \text{ posteriori}$
- ▶ Estimatorul EPMM: $\hat{\Theta} = \text{valoarea medie a distribuției } a \text{ posteriori}$

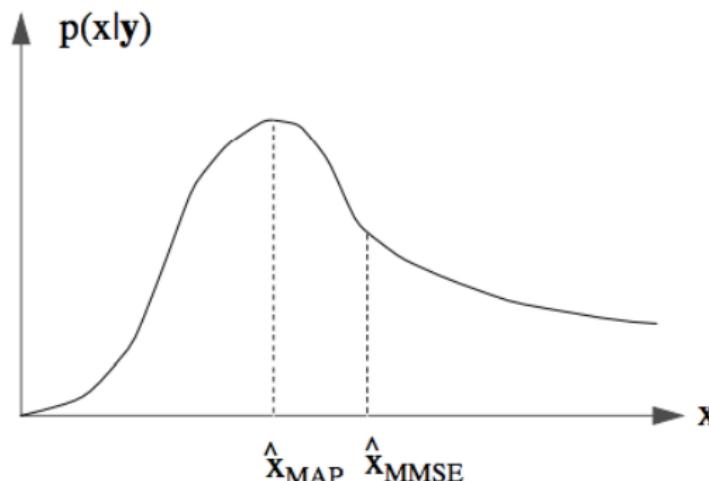

Figure 4: Estimatorul MAP vs EPMM(MMSE)

- ▶ Estimatorul MAP = minimizează costul mediu, folosind funcția de cost uniformă
  - ▶ ca le detectie: criteriul MPE = criteriul MR când costurile sunt la fel
- ▶ Estimatorul EPMM = minimizează costul mediu, folosind funcția de cost pătratică
  - ▶ similar cu criteriul MR, dar la estimare

1. Filtru Kalman: estimarea poziției unui obiect în mișcare

- ▶ Se cunosc poziția și viteza inițiale ale obiectului
- ▶ Se fac măsurători succesive ale poziției obiectului
- ▶ Se estimează poziția obiectului la fiecare măsurătoare nouă

La fiecare măsuratoare nouă, avem două distribuții ale poziției:

- ▶ cea dată de măsurătoare respectivă, $w(r|\Theta)$ ("likelihood")
- ▶ cea **prezisă** pe baza poziției și vitezei de data trecută, $w(\Theta)$ ("prior")
- ▶ ambele presupuse să fi Gaussiene, caracterizate doar prin medie și varianță

Cele două se combină prin regula lui Bayes $\Rightarrow$ o distribuție mai precisă $w(\Theta|r)$, tot Gaussiană ("posterior")

- ▶ poziția exactă se estimează prin EPMM (media lui $w(\Theta|r)$)
- ▶ $w(\Theta|r)$ prezice poziția de la momentul următor

Filtru Kalman pentru estimarea poziției unui obiect în mișcare

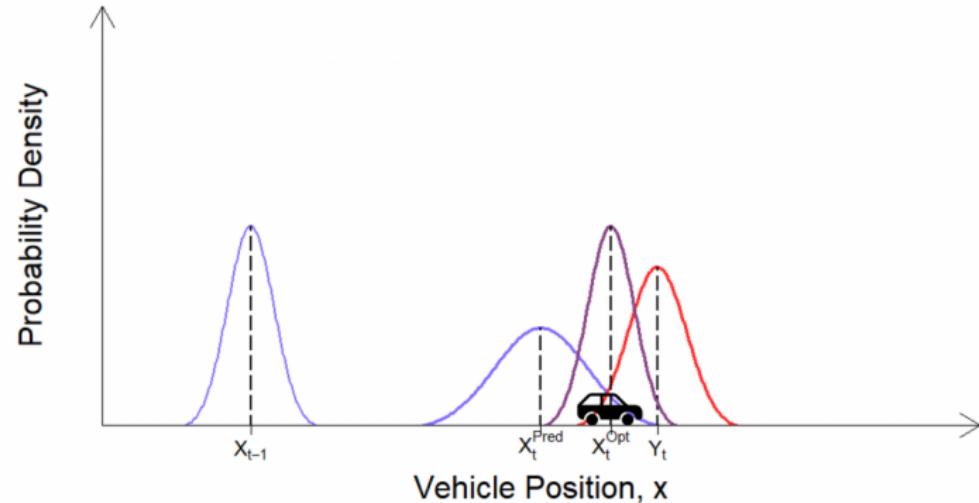

Figure 5: Estimarea poziției cu filtru Kalman ²

²Image source: <https://www.lancaster.ac.uk/stor-i-student-sites/jack-trainer/how-nasa-used-the-kalman-filter-in-the-apollo-program/>

Filtru Kalman pentru estimarea poziției unui obiect în mișcare

- ▶ Predicția poziției obiectului la pasul următor necesită cunoașterea vitezei
- ▶ În exemplul anterior, viteză este cunoscută (constantă, sau cu o distribuție cunoscută)
- ▶ În general, filtrele Kalman estimează și **viteză** unui obiect în mișcare, doar pe baza pozițiilor măsurate

Filtru Kalman pentru estimarea poziției unui obiect în mișcare

Filtru Kalman pentru estimarea poziției și vitezei simultan (de-a lungul unei singure axe)

- ▶ Se estimează simultan poziția și viteza, adică starea $s = \begin{bmatrix} x \\ v \end{bmatrix}$
- ▶ Se lucrează cu distribuții Gaussiene 2D (poziție, viteză) (mișcarea este pe o singură axă)

Etape:

1. La pasul k , se cunoaște distribuția stării s^k
2. Se prezice distribuția stării la pasul $k + 1$ ("prior distribution")
3. Se face o măsurătoare a poziției z^{k+1} ("likelihood")
4. Se calculează noua distribuție a stării ("posterior distribution"), pe baza regulii lui Bayes, înmulțindu-le
5. Media acestei distribuții este estimatul stării (poziției și vitezei) la pasul $k + 1$ (estimare EPMM)

Filtru Kalman pentru estimarea poziției unui obiect în mișcare

Ilustrare:

1. <https://www.bzarg.com/p/how-a-kalman-filter-works-in-pictures/>
2. <https://towardsdatascience.com/what-i-was-missing-while-using-the-kalman-filter-for-object-tracking-8e4c29f6b795>

Aplicație:

- ▶ Netezarea traiectoriilor: proiect TrafAlert